

Nașterea ei a fost legată de dezbateri metafizice. Separarea dintre gândirea metafizică și știința pozitivă a fost posibilă mai târziu.

Referințe bibliografice

1. Джон Кларк. *Иллюстрированная хроника открытий и изобретений с древнейших времен до наших дней: Наука и технология*. Минск, „Издательство Астрель”, 2002, 332 с.
2. Л. Д. Белькинд, И.Я. Конфедератов, Я. А. Шнейберг. *История техники*. Москва-Ленинград, 1956, 491 с.
3. В. В. Данилевский. *Русская техника*. Ленинград, 1949, 547 с.
4. *История средних веков*. Том II, Москва, 1954, 520 с.
5. В. П. Цесевич. *Что и как наблюдать на небе*. Москва, „Наука”, 1979, 302 с.
6. Я. И. Перельман. *Занимательная астрономия*, Москва, 1961, 212 с.
7. М. Ивановский. *Законы движения*. Москва, 1957, 127 с.
8. И. А. Климишин. *Астрономия наших дней*. Москва, „Наука”, 1980, 455 с.
9. *Știința modernă, De la 1450 la 1800*. Volum. II, București, Editura științifică, 1971, 887 p.
10. *Istoria modernă a Europei și Americii*. Vol. I, Chișinău, Editura „Lumina”, 1995, 382 p.
11. E. A. Sarkisian. *Orientarea după corpurile cerești*. Chișinău, Editura „Lumina”, 1983, 64 p.
12. В. А. Воронцов-Велиаминов. *Астрономия*. Chișinău, Editura „Lumina”, 1982, 155 p.
13. F. Braunstein, J. F. Pepin. *Ghid de cultură generală*. București, Editura, Editura „Lider”, 1991, 364 p.
14. Miron Nicolescu. *Analiză matematică*. Vol. 2, Ed. Tehnică, 1958).

DEZVOLTAREA ȘTIINȚELOR MATEMATICE ȘI FIZICE ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA

Vasile Vasilos, conf. univ. dr.
Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Secolul al XVIII-lea a cunoscut o dezvoltare rapidă în domeniul științelor matematice și fizice, ceea ce a stimulat o revoluție în metodologia științifică. Anume în această perioadă s-au adus în domeniul matematicii și fizicii îmbunătățiri numeroase. În știința algebrică savanții au fost preocupați de teoria ecuațiilor. O altă problemă de cercetare a fost elaborarea metodelor de*

rezolvare numerică aproximativă a ecuațiilor de grad superior. A fost extinsă noțiunea de logaritm, care era strâns legată de introducerea numerelor complexe în studiul funcțiilor logaritmice, trigonometrice și exponențiale. Un loc de seamă în cercetare îl ocupă teoria numerelor și teoria reziduurilor pătratice. S-au adus elemente noi prin numeroase opere originale în calculul probabilităților. Savanții s-au străduit să rezolve și numeroase tipuri de ecuații diferențiale. Astfel că teoria ecuațiilor diferențiale a fost cea mai grandioasă descoperire a secolului al XVIII-lea. O problemă care a dus la descoperiri importante, a fost rectificarea elipsei și a hiperbolei. Obiectul a numeroase lucrări a fost geometria infinitezimală și suportul ei, geometria analitică. Se realizează trecerea de la „aplicația algebrei în geometrie” la „geometria analitică” modernă.

Aportul secolului al XVIII-lea se limitează aproape în exclusivitate la opera savanților profesioniști, profesori ai universităților britanice, italiene, franceze sau elvețiene, membri ai Academiiilor regale de Științe din Paris și Londra sau matematicieni talentați, atrași la Berlin sau Petersburg de politica de prestigiu a suveranilor luminați.

Cuvinte cheie: revoluție științifică, metodologie științifică, principiu, fizică, matematică, algebră modernă, formule algebrice, simboluri algebrice, ecuații algebrice, teoria numerelor, calculul probabilităților, logaritmi, funcții logaritmice, trigonometrice și exponențiale, ecuații diferențiale, calculul variațional, geometrie proiectivă, calculul infinitezimal (calculul diferențial și calculul integral), mecanică, metodă experimentală, elipsă și hiperbolă, geometrie analitică, geometrie descriptivă, geometrie infinitezimală.

Dezvoltare extraordinară a cunoștințelor științifice în decursul secolului al XVII-lea, respectarea crescândă a metodei experimentale și perfecționarea instrumentului matematic, de la regula de trei până la calculul integral, au modificat treptat caracterul scrierilor științifice, care tind să se organizeze în discipline determinate. Secolul al XVIII-lea va dezvolta aceste cuceriri. Obiectivul nostru în continuare este de a aborda realizările caracteristice ale secolului luminilor.

Fără a introduce inovații spectaculoase, secolul al XVIII-lea a adus în domeniul matematicii îmbunătățiri numeroase. Astfel, în timp ce secolul al XVII-lea fusese martorul reușitei a numeroși matematicieni amatori, aportul secolului al XVIII-lea se limitează aproape în exclusivitate la opera savanților profesioniști, profesori ai universităților britanice, italiene, franceze sau elvețiene, membri ai Academiiilor regale de Științe din Paris și Londra sau matematicieni talentați, atrași la Berlin sau Petersburg de politica de prestigiu a suveranilor luminați. Cei mai de seamă specialiști au fost: **Isaac Newton** (1642-

1727), **Gottfried Wilhelm Leibniz** (1646-1716), **Roger Cotes** (1682-1775), **Brook Taylor** (1685-1731), **Colin Maclaurin** (1698-1746), **Jacques Bernoulli** (1654-1705), **Jean Bernoulli** (1667-1748), **Daniel Bernoulli** (1700-1782), **Leonhard Euler** (1707-1783), **Alexis-Claude Clairaut** (1713-1765), **Jean Le Rond d'Alembert** (1717-1783), **Joseph-Louis Lagrange** (1736-1813), **Gaspard Monge** (1746-1818), **Pierre-Simon Laplace** (1749-1827), **Adrien-Marie Legendre** (1752-1833), **Carl Friedrich Gauss** (1777-1855). Această pleadă strălucită de savanți matematicieni este dominată de două nume, cel al lui Euler și cel al lui Lagrange.

În continuare ne vom referi la o expunere succintă de ansamblu asupra principalelor contribuții ale secolului al XVIII-lea în domeniul matematicii. Această expunere se va limita la episoadele esențiale și la contribuțiile cele mai importante.

Leonhard Euler (1707-1783) s-a născut la Basel, în Elveția. Își face studiile sub îndrumarea lui Jean Bernoulli. La vârsta de 20 de ani, părăsește orașul natal și, la invitația țarului Petru cel Mare, lucrează la Academia din Petersburg între 1727 și 1741, apoi la Berlin, la Academia lui Frederic al II-lea (1741-1766). Rechemat, în anul 1766, în Rusia de Ecaterina a II-a, el își petrece ultimii ani ai vieții la Petersburg. Consacrându-se în întregime muncii științifice, Euler realizează o operă de o bogăție excepțională. Lucrarea *Opera omnia*, alcătuită din peste 69 de volume, reunește aproape 900 de lucrări consacrate matematicii, opticii, astronomiei, științelor navale, teoriei asigurărilor etc.

Joseph-Louis Lagrange (1736-1813), născut la Torino în anul 1736, s-a dovedit de timpuriu în matematician de înaltă clasă. Mai întâi profesor la Școala de artilerie din Torino, el este numit în 1766, la recomandarea lui d'Alembert și Euler, succesorul acestuia din urmă la Academia lui Frederic al II-lea, la Berlin. În anul 1787, după moartea suveranului, el acceptă invitația lui Ludovic al XVI-lea și vine la Paris, unde se stabilește definitiv. În anul 1788 publică prima sa lucrare mare *La Mécanique analytique*. Profesor, din anul III, la Școala normală, apoi la Școala politehnică, el formează numeroși discipoli. Napoleon, care îi admira calitățile, l-a numit senator și conte. Până la moartea sa, în anul 1813, Lagrange exercită o profundă influență asupra tinerei școli franceze de matematică. Mai restrânsă ca întindere decât cea a lui Euler, opera lui Lagrange egalează pe cea a rivalului său prin varietate și prin importanță. Remarcabile prin claritatea lor și prin grija unei expuneri elegante, memoriile și lucrările lui Lagrange conțin, toate, rezultate originale importante și prezintă metode care, de cele mai multe ori, înnoiesc în întregime subiectele studiate.

În știința algebrică savanții au fost preocupați de teoria ecuațiilor. Enunțul lui Peter Rothe din anul 1608, care afirmase că orice ecuație algebrică de gradul n admite n rădăcini, în secolul al XVIII-lea a fost preluat într-un mod din ce în ce mai precis de un șir de savanți. Demonstrarea acestei teoreme fundamentale a

fost abordată în mod succesiv de Newton (în 1685), d'Alembert (în anul 1746), de Euler (în 1751) ș.a. Totuși, prima demonstrație riguroasă a fost dată abea în anul 1799 de către Lagrange și Gauss. La baza demonstrațiilor stă faptul că orice ecuație algebrică are cel puțin o rădăcină, reală sau imaginară.

O altă problemă de cercetare a fost elaborarea metodelor de rezolvare numerică aproximativă a ecuațiilor de grad superior. **Isaac Newton**, în lucrarea sa *Arithmetica universalis* (1707), a prezentat diferite metode de determinare a unei limite superioare a rădăcinilor reale, precum și o regulă pentru determinarea limitei inferioare a numărului de rădăcini imaginare și a limitei superioare a numărului de rădăcini pozitive și negative.

Newton s-a ocupat de asemenea de importanta problemă a determinării aproximative a rădăcinilor unei ecuații. Cercetările lui au fost continuate și dezvoltate în lucrările lui Thomas Lagny (1660-1734), cele ale lui Brook Taylor, Lagrange și Joseph Fourier (1768-1830).

În secolul al XVIII-lea a fost extinsă noțiunea de logaritm. Această problemă este strâns legată de introducerea numerelor complexe în studiul funcțiilor logaritmice, trigonometrice și exponențiale. Leibniz și Jean Bernoulli, în anul 1702, G. C. Fagnano, în 1716, ajung, în mod firesc, la conceptul de logaritm al unui număr imaginar. Preocupați de această problemă au mai fost și Euler, d'Alembert, Wallis, Newton, W. Jones, Thomas Fantet de Lagny, Roger Cotes, Lambert, Lexell, Legendre și Laplace.

Un loc de seamă în lucrările celor mai mari doi matematicieni din secolul al XVIII-lea, **Euler** și **Lagrange**, precum și a lui **Gauss** și **Legendre**, îl ocupă teoria numerelor. Progresele introduse de Euler în teoria și în notația fracțiilor continue i-au permis să îmbunătățească rezolvarea ecuației nedeterminate de gradul întâi $ax + by = c$, ca și pe aceea a ecuației lui Pell (John Pell, 1611-1685), studiată mai înainte de John Wallis (1616-1703) și Bruncker. Existența rădăcinilor acestei ultime ecuații a fost demonstrată de Lagrange, în 1766.

Obiect a unei importante cercetări a fost și teoria reziduurilor pătratice, efectuate de Euler și de Lagrange. Euler enunță, în anul 1772, o serie de propoziții echivalente cu legea reciprocității pătratice, pe care Legendre a formulat-o în mod definitiv în anul 1785, iar Gauss a demonstrat-o în mod riguros, pentru prima oară, în anul 1796. Lucrările importante ale lui Legendre și opera genială a lui Gauss avea să deschidă o nouă etapă în evoluția teoriei numerelor, etapă care se leagă, în esență, de secolul al XIX-lea.

Creat în secolul al XVII-lea, între anii 1654-1657, de către Fermat, Pascal și Huygens, calculul probabilităților, în secolul al XVIII-lea s-au adus elemente noi prin numeroase opere originale. Cea dintâi contribuție teoretică este lucrarea *Eseu de analiză asupra jocurilor de noroc* scrisă de P.R. de Montmort (Paris, 1708), care aduce numeroase precizări teoretice. În anul 1713 apare, la Basel, o operă postumă a lui Jacques Bernoulli, *Ars conjectandi*, ce conținea contribuții

importante în toate domeniile teoriei probabilităților. Lucrările scrise în acest domeniu de către Moivre, Stirling, Maclaurin și Euler au dus la punerea la punct a numeroase și importante rezultate analitice.

Abraham de Moivre (1667-1754), protestant francez refugiat la Londra, realizează o operă importantă. În lucrarea *Doctrine of Chances: or a Method of Calculating the Probability of Events in Play* (Londra, 1718) el precizează principiile calculului probabilităților și dezvoltă numeroase probleme aplicative. Astfel, el enunță regula probabilităților compuse și începe folosirea ecuațiilor cu diferite finite, care avea să se generalizeze în decursul secolului.

Una din aplicațiile cele mai importante ale calculului probabilităților, și anume stabilirea combinației celei mai avantajoase a rezultatelor date de o serie de măsurători, a fost abordată de **Roger Cotes** în 1772, care a atribuit diferitelor observații ponderi diferite, în timp ce Simpson, Lagrange și Laplace recomandau folosirea mediei aritmetice.

Savanții secolului al XVIII-lea s-au străduit să rezolve și numeroase tipuri de *ecuații diferențiale*. Inițial, prin procedee particulare, iar mai apoi, într-un mod din ce în ce mai sistematic. Pe măsură ce rezultatele se acumulau și notațiile se precizau, au fost scoase la lumină reguli generale, reguli pe care savanții le-au extins, precizându-le condițiile de punere în aplicare. În felul acesta, în cursul acestei perioade s-a constituit studiul clasic al ecuațiilor diferențiale. Astfel, **Leonhard Euler** elaborează teoria factorului integrant folosind criteriile de integrabilitate studiate de Clairaut, de Fontaine și de el însuși. Este folosită pe larg metoda variației constantelor, utilizată încă din anul 1693 de Jean Bernoulli. În anul 1750 Euler integrează ecuațiile diferențiale liniare cu coeficienți constanți. Semnalăm, de asemenea, introducerea de către Euler a seriilor hipergeometrice – cu ajutorul cărora exprimă soluția unei ecuații diferențiale liniare de ordinul doi – și a diferitelor altor tipuri de funcții. Ecuațiile cu diferențiale totale au fost studiate în special de Euler și Lagrange. Calculul cu diferențe finite, introdus încă din secolul al XVII-lea, a făcut obiectul lucrărilor lui Taylor, Cotes, Euler, Lagrange, Laplace etc. În anul 1734, de către Euler, au fost introduse ecuațiile cu derivate parțiale, iar din anul 1747 a început studiul lor sistematic prin lucrările lui d’Alembert, Daniel Bernoulli, Euler, Lagrange și Monge. Teoria ecuațiilor diferențiale și-a găsit a sa finisare în celebra lucrare a lui Joseph Lagrange *Mecanica analitică*, publicată la Paris în anul 1788.

Astfel teoria ecuațiile diferențiale a fost cea mai grandioasă descoperire a secolului al XVIII-lea; s-a dovedit că toate procesele legate de mișcarea corpurilor se descriu de ecuațiile diferențiale și, rezolvându-le, poate fi găsită traiectoria mișcării. O demonstrație strălucită a posibilităților noii teorii a avut loc în anul 1758, când matematicianul și astronomul francez Alexis-Claude Clairaut a calculat traiectoria cometei Halley.

Totodată, marele matematician **Euler** este creatorul unui nou domeniu în matematică, pe care îl denumește, în anul 1766, calculul variațional. Studiind, încă din anul 1728, diverse probleme referitoare la extremumul integralelor, Euler a intuit necesitatea introducerii în acest domeniu a unor metode mai generale. În anul 1744 el publică un tratat de ansamblu, *Methodus inveniendi lineas curvas maximi minimive proprietate gaudentes*, în care a expus prima metodă generală de rezolvare a problemelor de extremum. Raționamentul său îl conduce la formule generale, simple și elegante, pe care le aplică în numeroase exemple. La rândul său, tânărul Lagrange, într-un memoriu celebru publicat în 1762, introducând un simbolism mai potrivit, a fundamentat formulele generale descoperite de Euler, generalizând totodată problema studiată. Euler a recunoscut superioritatea demonstrației lui Lagrange, folosind apoi această metodă nouă.

O altă problemă care a dus la descoperiri importante, a fost rectificarea elipsei și a hiperbolei, problemă ce nu a putut fi rezolvată de către analiștii secolului al XVII-lea, deoarece cerea introducerea unor funcții noi. Pentru a o rezolva, specialiștii secolului al XVIII-lea s-au străduit mai întâi să cerceteze toate integralele al căror calcul depindea de aceste arcuri. Geometrul italian **G.C. Fagnano** (1682-1766) a adus o contribuție mai originală arătând, încă din anul 1716, că pe o elipsă sau o hiperbolă dată se poate determina, într-o infinitate de moduri, două arce de diferență dată, stabilind, totodată, legătura directă între rectificarea acestor curbe și cea a lemniscației. Aceste rezultate au fost publicate în anul 1750. Stimulat de cercetările făcute de Fagnano, Euler abordează în 1756 această problemă din punct de vedere analitic, și demonstrează mai multe proprietăți importante ale acestor integrale. În 1780., John Landen (1719-1790), la rândul său, demonstrează că calculul oricărui arc de hiperbolă poate fi redus la calculul a două arce de elipsă. În anul 1786, intervine, pentru prima oară în acest domeniu, **A.M. Legendre**, care avea să consacre acestor cercetări o mare parte a vieții sale. Primele două expuneri ale sale ce conțineau rezultate importante referitoare la clasificarea acestor integrale, la reducerea lor la forme canonice și la calculul lor aproximativ, au fost făcute în 1786 și 1793.

Triumful noului calcul al probabilităților a îndreptat atenția majorității matematicienilor către studii de geometrie. Astfel, geometria infinezimală și suportul ei, geometria analitică, au făcut obiectul a numeroase lucrări. În ultimele decade ale secolului, sub influența lui Gaspard și Monge, va avea loc o renaștere a geometriei pure, renaștere care va modifica climatul de ansamblu al cercetărilor matematice.

Secolul al XVIII-lea realizează trecerea de la „aplicația algebrei în geometrie” la „geometria analitică” modernă. La începutul secolului geometria analitică se găsea încă sub influența foarte netă a ideilor lui Descartes. Primul care întrebuițează metodele analitice, și anume în studiul cubicelor, a fost **Isaac**

Newton, în lucrarea *Enumeratio linearum tertii ordinis* (redactată în 1695 și publicată în 1704). Newton a perfecționat totodată metodele de determinare a tangențelor, a ramurilor infinite și ale curburei. Acest studiu al cubicelor a fost dezvoltat de numeroși discipoli, printre care Stirling și Maclaurin.

Prima expunere de ansamblu a geometriei analitice moderne se conține în textele lecțiilor lui **Gaspard Monge** (1746-1818), ținute la Școala politehnică, *Feuilles d'analyse appliquee a la geometrie* (1795 și 1799). Însă geometria analitică elementară poate fi considerată ca elaborată în liniile sale mari, odată cu publicarea în 1802 de către Monge, împreună cu Hachette, a lucrării *Application de l'algebre a la geometrie*, care este mult mai substanțială, dezvoltă și precizează teoriile precedente.

O revoluție în domeniul geometriei în secolul al XVIII-lea a fost crearea unei noi ramuri – a geometriei descriptive. Această ultimă ramură a geometriei este consecința directă a eforturilor întreprinse de **Gaspard Monge**. Anume Monge a știut să precizeze principiile tehnice a dublei proiecții, să dezvolte metodele și să semnaleze toate aplicațiile fecunde, atât în domeniul tehnicilor, cât și în cel al geometriei pure și chiar al geometriei infinitezimale. O expunere de ansamblu a geometriei descriptive Monge a prezentat-o în lucrarea *Geometrie descriptive* (Paris, 1799), care reproduce textul lecțiilor sale la Școala normală, în 1795. Această nouă ramură a geometriei devine de îndată clasică și discipolii lui Monge o răspândesc foarte repede.

Fiind un analist de valoare, **Gaspard Monge** are merite incontestabile și în domeniul geometriei infinitezimale. Primele cercetări de geometrie infinitezimală el le întreprinde în anul 1771. Între anii 1771 și 1807, marele geometru va ajunge la rezultate de cea mai mare importanță, reînnoind integral conținutul și metodele de studiu în geometria infinitezimală. Marele său tratat clasic în acest domeniu este *l'Application de l'analyse a la geometrie* (1807), care va servi drept călăuză numeroșilor geometri de la începutul secolului al XIX-lea.

Triumful geometriei în secolul al XVIII-lea s-a manifestat, către sfârșitul secolului, prin apariția a două manuale ale căror numeroase ediții și traduceri au influențat în mod durabil predarea geometriei în numeroase țări din Occident: acestea au fost *Elements de geometrie* al lui Legendre (Paris, 1794) și cel al lui S.F. Lacroix (1799).

Concluzii:

1. Secolul al XVIII-lea a adus în domeniul matematicii îmbunătățiri numeroase prin operele savanților profesioniști, profesori ai universităților, membri ai Academiiilor de Științe sau matematicieni talentați.

2. În știința algebrică savanții au fost preocupați de teoria ecuațiilor; se demonstrează faptul că orice ecuație algebrică are cel puțin o rădăcină, reală sau imaginară.

3. O altă problemă de cercetare a fost elaborarea metodelor de rezolvare numerică aproximativă a ecuațiilor de grad superior.

4. În secolul al XVIII-lea a fost extinsă noțiunea de logaritm. Această problemă este strâns legată de introducerea numerelor complexe în studiul funcțiilor logaritmice, trigonometrice și exponențiale.

5. Un loc de seamă în lucrările celor mai mari doi matematicieni din secolul al XVIII-lea, Euler și Lagrange, precum și a lui Gauss și Legendre, îl ocupă teoria numerelor.

6. Obiect a unei importante cercetări a fost și teoria reziduurilor pătratice, efectuate de Euler și de Lagrange, și dezvoltată în continuare de Legendre și Gauss.

7. În secolul al XVIII-lea s-au adus elemente noi prin numeroase opere originale în calculul probabilităților.

8. Savanții secolului al XVIII-lea s-au străduit să rezolve și numeroase tipuri de *ecuații diferențiale*. Astfel că teoria ecuațiilor diferențiale a fost cea mai grandioasă descoperire a secolului al XVIII-lea;

9. Marele matematician Euler este creatorul unui nou domeniu în matematică, pe care îl denuște calculul variațional.

10. O altă problemă care a dus la descoperiri importante, a fost rectificarea elipsei și a hiperbolei, problemă ce nu a putut fi rezolvată de către analiștii secolului al XVII-lea.

11. Obiectul a numeroase lucrări a fost geometria infinitezimală și suportul ei, geometria analitică. Studiile de geometrie în secolul al XVIII-lea a condus la crearea unei noi ramuri – a geometriei descriptive, care a fost o revoluție în domeniul geometriei.

12. Secolul al XVIII-lea realizează trecerea de la „aplicația algebrei în geometrie” la „geometria analitică” modernă.

Astfel, datorită metodelor și rezultatelor noi pe care le-au introdus, datorită de asemenea avântului pe care au știut să-l dea cercetărilor, savanții din secolul al XVIII-lea au reușit să reînnoiască în întregime matematica. Influența lor va fi trainică și pentru cercetările din secolul următor.

Referințe bibliografice

1. Джон Кларк. *Иллюстрированная хроника открытий и изобретений с древнейших времен до наших дней: Наука и технология*. Минск, „Издательство Астрель”, 2002, 332 с.

2. Л. Д. Белькинд, И.Я. Конфедератов, Я. А. Шнейберг. *История техники*. Москва-Ленинград, 1956, 491 с.
3. В. В. Данилевский. *Русская техника*. Ленинград, 1949, 547 с.
4. *История средних веков*. Том II, Москва, 1954, 520 с.
5. В. П. Цесевич. *Что и как наблюдать на небе*. Москва, „Наука”, 1979, 302 с.
6. Я. И. Перельман. *Занимательная астрономия*, Москва, 1961, 212 с.
7. М. Ивановский. *Законы движения*. Москва, 1957, 127 с.
8. И. А. Климишин. *Астрономия наших дней*. Москва, „Наука”, 1980, 455 с.
9. *Știința modernă, De la 1450 la 1800*. Volum. II, București, Editura științifică, 1971, 887 p.
10. *Istoria modernă a Europei și Americii*. Vol. I, Chișinău, Editura „Lumina”, 1995, 382 p.
11. E. A. Sarkisian. *Orientarea după corpurile cerești*. Chișinău, Editura „Lumina”, 1983, 64 p.
12. B. A. Voronov-Veliaminov. *Astronomia*. Chișinău, Editura „Lumina”, 1982, 155 p.
13. F. Braunstein, J. F. Pepin. *Ghid de cultură generală*. București, Editura, Editura „Lider”, 1991, 364 p.
14. Miron Nicolescu. *Analiză matematică*. Vol. 2, Ed. Tehnică, 1958).

POLITICA REGIMULUI SOVIETIC FAȚĂ DE BISERICA ORTODOXĂ DIN BASARABIA ÎN PERIOADA POSTBELICĂ

Petru Furtună,
doctor în istorie, IRIM

Confruntarea bisericii ortodoxe din Basarabia cu regimul sovietic de ocupație este o temă care deocamdată rămâne foarte slab studiată, cu toată schimbarea pozitivă de atitudine față de credință, care s-a produs după dispariția imperiului sovietic și lichidarea partidului comunist ca diriguitor și nucleu ideologic al acestuia. Sunt doar câteva studii¹ și documente² publice în acest răstimp precum și un număr ceva mai mare de publicații în presă.

Biserica basarabeană are o istorie foarte bogată, rolul ei în viața cultural-spirituală a populației ținutului este greu de estimat. Ocupația sovietică din 1940 și recuperarea din 1944 au schimbat radical statutul ei în ținut, prin declanșarea unui proces de marginalizare și lichidare a locașurilor de cult.

Din războiul al doilea mondial, biserica, tot așa ca și întreaga societate, a ieșit cu grave vătămări în timpul conflagrației și primii doi-trei ani care au urmat